

WALT DISNEY:

МИКИ И ШИЛЈА на острву диносаура

12. ЈЕДНА ОПАСНА ШЕТЊА

Мики и Шилја
ПОШЛИ СУ
У ШЕТЊУ
ПО
ПРЕИСТОРИСКОМ
ОСТРВУ
ПРОФЕСОРА
ПРЕПОТОПКА

Али
НОВА
ОПАСНОСТ
ЗАПРЕТИЛА
ЈЕ
ИЗ
ВАЗДУХА

У
ИДУКЕМ
БРОЈУ:
МИКИЈЕВ
"Л
О
В"

ДЕКЛОНОН ЗЛАТО

Стридесет миља уз реку днаће на трагове радова Боба Хендерсона, а исто тако и на потоку Аустралија, који је од тога места био удаљен тридесет миља.

Пролазиле су недеље, а Дејлајт никако није сретао тога човека. Ипак, нашао је много железна, па су он и његови пси јели меса до миле воље. На неколико спрудова нашао је мало ситног злата, што није много вредело, али чести налази разасутог златног праха у блату и шљунку на многобројним потоцима уверише га да овде има и крупног злата, које само чека да буде ископано. На крају се успе до извора потока Доминион, пређе развође и спусти се до реке Клондајк, и одатле у летњи рибарски логор Индијана на реци Јукону.

Један дан остаде с Кармаком, чија је мати била Индијанка, и његовим шураком Џимом Скукумом, купи један чамац, укриа у њега своје псе и спусти се низ Јукон до Форти Мајла.

Крајем августа дани су постајали све краћи, што је наговештавало скору зиму, а Дејлајт је и даље непоколебљиво веровао у своје предосећање о златном налазишту у Горњем Крају. Намеравао је да сакупи друштво од пет-шест људи, а ако то не буде могућно онда да се макар с једним другом врати уз реку пре но што се она замрзне и да преко зиме копа и истражује терен. Али, људи у Форти Мајлу нису имали поверења у тај подухват. Они су били задовољни и својим налазиштима на западу.

А онда се једнога дана Кармак, његов шурак Скукум и Калт Чарли, други Индијанац, појавише у Форти Мајлу и упутише се право бележнику, код кога уписаше три парцеле и једно право открића на потоку Бонанца. Те исте вечери су у Сурдиф-крчми показивали сакупљеном друштву златна зрна. Људи су им се смејали, сумњиво вртећи главами. Они су већ видели како се праве смислице с налазиштима злата. Да су Дејлајт или Боб Хендерсон уписали парцеле и показали златна зрна, онда би можда у то и поверовали, али Кармак, мелез! И Џим Скукум! И Калт Чарли! Не, нико не може захтевати да се у то верује.

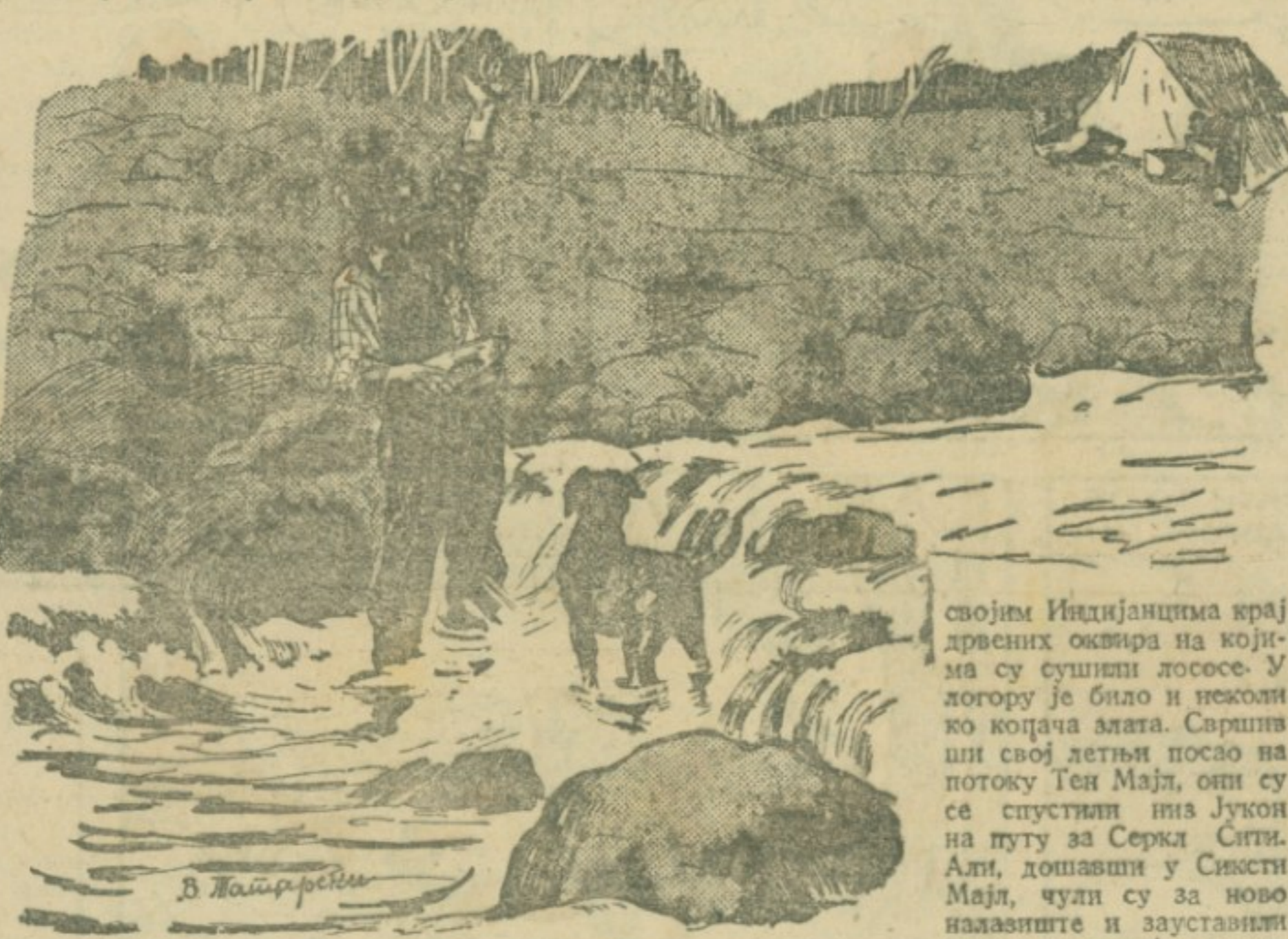
Дејлајт је такође сумњао, и поред своје вере у Горњи Крај. Зар није он сам, неколико дана пре тога, видео овог истог Кармака како тумара наоколо са својим Индијанцима и ни на крају памети му није било да тражи злато? Али, те исте ноћи, док се спремао да легне, сину му мисао. Узе шешир, обуке капут и врати се натраг у Сурдиф-крчму. Кармак је још био тамо, засењујући својим крупним златом очи неповерљивих људи. Дејлајт узне Кармакову врећу и испразни је у лонац за топлење, који је затим дуго испитивао. Потом узне неколико унча злата на своје врећнице и са су их у други лонац, па је дуго упоређивао своје и Кармаково злато. Најзад подиже руку у знак да жели да говори.

— Другови, желим да вам нешто кажем. Овога пута се сигурно ради о налазу у Горњем Крају. И велам вам свима, јасно и гласно, да је то велико налазиште. Још никад у овом крају није било злата као што је ово. То је ново злато. У њему има много више сребра. Кармак је сигурно открио налазиште. Ко од вас има поверења да иде тамо заједно са мном?

Није било ниједног добровољца. Напротив, зачу се подругљив смех.

— Знаш шта, Дејлајте, — умеша се благо Карли Персон. — Ти уживаш добар глас и ми сви знамо да се теби може веровати, али и ти можеш, као и сваки други, бити жртва лакше игре. Питам ја тебе отворено: када се Кармак бавио тражењем злата? Ти си нам сам причао како си га затакао где лови лососе са својим индијанским рођацима, а злато је тобоже нашао сутрадан.

— Дејлајт је рекао истину, — прекиде га Кармак узбуђено. — А и ја говорим истину, чисту истину. Ја нисам тражио злато. Није ми то било ни на крају памети. Али када је Дејлајт већ био отишао, зар није и стог дана дошао на једном сплаву Боб Хендерсон? „Ходи са мном, Кармаче, и омеђи себи парцелу на Голд Ботому, рече ми. Већ сам извадио 45 унча.“ Ја се одмах упутих тамо, а Џим Скукум и Калт Чарли пођоше са мном. Сви смо омеђили парцеле на Голд Ботому. Враћао сам се натраг, надајући се да ћу успут срести којег железна. И тамо смо се на једном месту улогорили и кували железо. Ја одох да спавам, а Џим Скукум пође да истражује на своју руку. Он је, знате, посматрао Хендерсона кад то ради. Отишао

је право до подножја једне бреге и из првог суда који је напунио блатом испрао је више од једног долара златних зрнаца. Затим ме је пробудио, те се заједно упутисмо тамо. Ја сам при првом покушају извадио два и по долара. Назвали смо поток именом Бонанца, омеђили налаз и сад смо дошли оваме и уписали земљиште.

Гледао је забринуто око себе, трудећи се да по лицима присутних погоди да ли му верују, али виде да је окружен неповерљивим људима. Веровао му је само Дејлајт, који га је пажљиво посматрао док је он ово причао.

— Ко ће од вас сутра у зору да пође са мном чапцем до те Бонанце? — упита Дејлајт.

Нико се није јавио.

— Добро, ко хоће онда да склопи са мном један други посао: да ми доведе горе хиљаду фунти хране? Плаћам у готову.

Карли Персон и његов друг Пет Монахан прихватише, а Дејлајт им одмах, на свој уобичајени начин, исплати унапред наднице и уреди све што је требало за куповину хране. Притом је испразнио своју врећу са златом. Већ је хтео да изиђе из крчме, кад се изненада окрену и приђе теги.

— Да није опет неко предосећање? — упиташе га.

— Наравно да јесте — одговори Дејлајт. — Сигурно је да ће ове зиме цена брашну на Клондајку високо скоцити. Ко ће ми позајмити нешто новца?

У истом часу десетак људи, који су малопре одбили да га прате, окупиле се око њега и понудише му своје врећнице са златом.

— Колико брашна желиш? — упита га пословно трговачког друштва „Аљаска“.

— Две хиљаде килеграма.

Људи додуше нису повукли понуђене врећнице, али се нису могли уздржати да не прасну у грехотан смех.

— Шта ћеш да радиш са толиким брашном? — питао га је пословно.

— Синко мој — одговори му Дејлајт — ти још ниси доста дуго у овој земљи да би могао познавати све њене кривине. Намеравам да подигнем фабрику киселог купуса или нешто слично.

Позајмљивао је новац са свих страна, а затим је одмах изајмљено још шест људи да сместа крену са брашном.

Опет је потпуно испразнио кесу, а усто се и грдно задужио.

Људи и даље нису поклањали велику пажњу причи о богатом налазишту. Када је Дејлајт са својим огромним товаром хране стигао до ушћа Клондајка, нађе велику равницу пусту као и увек. Само се доле, близу реке, био улогорио поглавица Исак са

дајт је расејано узне, а потом, непрестано о-бузет мислима, одвеза вршцу и истресе из врећнице мало злата на длен. То злато било је тамније од иједног које је до тада видео, сем Кармаковог. Сасу натраг злато у врећу, завежа је и врати Ладу.

— Одавде ти је ово?

Изгледало је као да је Дејлајт то сасвим случајно запитио, а Ладу је, опет, дочекао питање с тако равнодушним изразом лица као да је Индијанац. И тада, само за тренутак, они загледаше један другог у очи и Дејлајт се учини да је нешто чудно блеснуло из читавог тела и душе Џоа Ладу.

— Ти познајеш овај поток много боље од мене — продужи Дејлајт — и ако оно што сам ја омеђио вреди сто долара за тебе, који добро знаш шта се тамо налази, вреди толико исто и за мене, без обзира да ли ја то знам или не.

— Дајем ти три стотине долара — по нуди очајнички Ладу.

— Морам ти опет одговорити на исти начин. Иако га не познајем довољно, то земљиште мени вреди онолико колико си ти спреман да понудиш за њега.

То је било довољно да Ладу положи оружје. Он одвезе Дејлајта далеко од шатора и људи и одаде му целу ствар.

— Сигурно је да се налазиште налази тамо — рече. — Ја нисам правно бране, нити сам поставио уређење за испирање. Испирао сам јуче судом на површинском камењу и, ево, то је ово злато у врећници. Велики ти, има га испод корена сваке траве. А шта је све доле на каменој подлози, на дну потока, не може се ни замислити. То је велико налазиште, огромно. Не говори никоме и омеђи све што можеш. Налазиште је разбацано на много места, али мене не би изненадило ако понека од њих избаће чак и до десетст хиљада.

Прошао је месец дана, а на потоку Бонанца било је и даље све мирно. Врло мали број људи је омеђио парцеле, али је и велина ових, пошто је то учинила, отпутовала натраг у Форти Маја и Серкл Сити.

Али доле, на Бонанци, налазила су се четири човека, која су се спустила оваме с горњег тока реке: Ден Мак Циллери, Дев Мак Кејм, Дев Елвардс и Харн Воф. Било је то мирно друштво, које није тражило ничије поверење, нити се коме доверавало.

Дејлајт је запазио ову четворницу још док су копали окно у земљи крај самог потока, а чуо је више пута у шуми шкринање њихове тестере. Није чекао да га позову, већ је сам дошао код њих оног дана кад су почели да испирају блато и видео кад су, после пет часова рада, из сандука за испирање извукли тринаест и по унча злата. Било је то крупно злато, чија су поједиња зрна вредела и по дванаест долара.

Тога дана су почеле да промичу прве пахуљите снега. Спуштама се поларна зима, али Дејлајт то није примећивао. Он је видео само како се остварује његова визија и гледао како се на пространој равници диже његов златни снежни град. Нађе, но је злато на каменој подлози. То је био велики догађај. Кармаково налазиште било је осигурано. Дејлајт омеђи једну парцелу на своје име, долајући јој још три које је раније купио за дуван. Тако се његово имање протезало две хиљаде стопа у дужину, а у ширину од једног краја стена до другог.

Враћајући се те ноћи у свој шатор на ушћу Клондајка, нађе тамо Каму Индијанца, кога је оставио у Лају. Кама је био стигао једним чуном, доневши са собом последњу пошту те године. Имао је око две стотине долара у златном праху, које Дејлајт одмах узне од њега на зајам. У замени за то, он уреди да једна парцела буде уписана на његово име и рече му да сам изврши упис када буде пролазио кроз Форти Маја. Када је Кама следећег јутра одлазио, однео је са собом много Дејлајтових писма којима је позивао своје старе другове дуж читаве реке да сместа дођу и да што пре омеђе парцеле.

— Биће то најлађа трка коју је свет икад видео — смејао се Дејлајт, покушавајући да замисли узбуђене становнике Форти Мајла и Серкл Ситија како ускачу у чамаце да би што пре превалили стотине миља уз Јукон; јер он је знао да ће они послушати његове речи без колебања.

— Наставиће се —

ЧУДА ДАЛЕКИХ ЗЕМАЉА

ПРЕ 100 ГОДИНА ВИКТОРИЈА ЈЕ БИЛА НАСЕЉЕНА САМО ЦРКВИМА.

ДАНАС ОНА ЈЕ ДРУГА НАЈНАСЕЉЕНИЈА ДРЖАВА У АУСТРАЛИЈИ. ЊЕНО СТАНОВНИШТВО БАВИ СЕ ПОЉОПРИВРЕДОМ И ПРОИЗВОДИ ТКАНИНЕ. ЊЕН ГЛАВНИ ГРАД МЕЛБУРН ИМА МИЛИОН СТАНОВНИКА.

“ЗЛАТНА ГРОЗНИЦА” ЗАХВАТИЛА ЈЕ ВИКТОРИЈУ КАДА ЈЕ У ЊОЈ, 1851 ГОДИНЕ ОТКРИВЕНО ЗЛАТО.

НАЈВЕЋИ КОМАД ЗЛАТА ПРОНАШЛА СУ ДВА РУДАРА У ВАЛАРАТУ. БИО ЈЕ ТЕЖАК 70 КИЛОГРАМА, А ПРОДАТ ЈЕ ЗА 9.534 ФУНТИ.

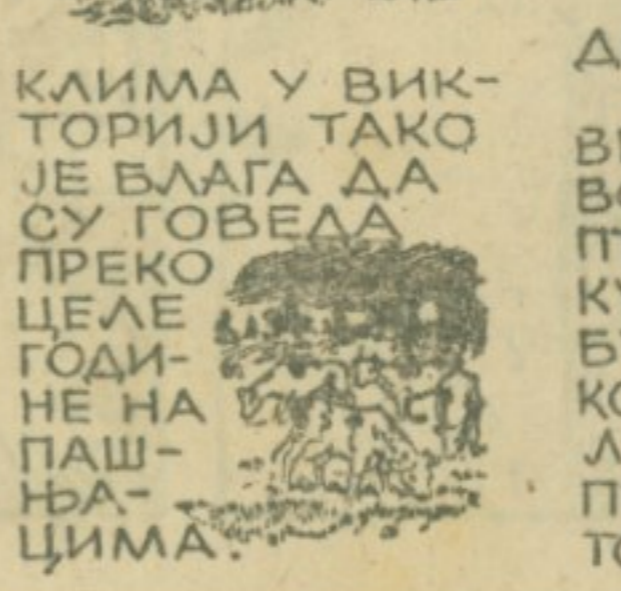

КОЛА КОЈА СУ ПРЕНОСИЛА ЗЛАТО У БАНКЕ УВЕК ЈЕ ПРАТИЛА ГРУПА НАОРУЖАНИХ ЧУВАРА, ЈЕР СУ РАЗБОЈНИЦИ ЧЕСТО ПЛАЧКАЛИ ПОШИЈОКЕ.

“КЕЛИ”СУ БИЛИ НАЈОЗЛОГЛАШЕНИЈИ РАЗБОЈНИЦИ. ОНИ СУ ЧЕСТО ОТВАРАЛИ ВАТРУ НА ПОЛИЦИЈУ.

КЛИМА У ВИКТОРИЈИ ТАКО ЈЕ БЛАГА ДА СУ ГОВЕДА ПРЕКО ЦЕЛЕ ГОДИНЕ НА ПАШЊАЦИМА.

ТАКОЗВАНО КОРПТ-СКО ГРОЖЂЕ КОЈЕ УСПЕВА У ВИКТОРИЈИ, ЧУВЕНО ЈЕ У СВЕТУ. ОНО ИМА КРУПНА ЗРНА. ВИНОГРАДАРИ ГА СУШЕ НА СУНЦУ И ЗАТИМ ПРОДАЈУ.

ДЕЦА У ВИКТОРИЈИ БЕОМА ВОЛЕ ПТИЦУ КУКА-БУРУ, КОЈУ ЈЕ ЛАКО ПРИПИТОМИТИ.

ОВО ЈЕ ОТВОРЕНА ЈАМА РУДНИКА ИЗ КОГА СЕ ВАДИ МРКИ УГАЈО.

МРКИ УГАЈО ЈЕ УСТВАРИ ДРВО, КОЈЕ ЈЕ ДУГО ГОДИНА ЛЕЖАЛО У ЗЕМЉИ.

ОВАЈ УГАЈО ЈЕ МЕКШИ ОД ОБИЧНОГ И ЛАКО СЕ ВАДИ ИЗ ЗЕМЉЕ

ВИКТОРИЈА (АУСТРАЛИЈА)

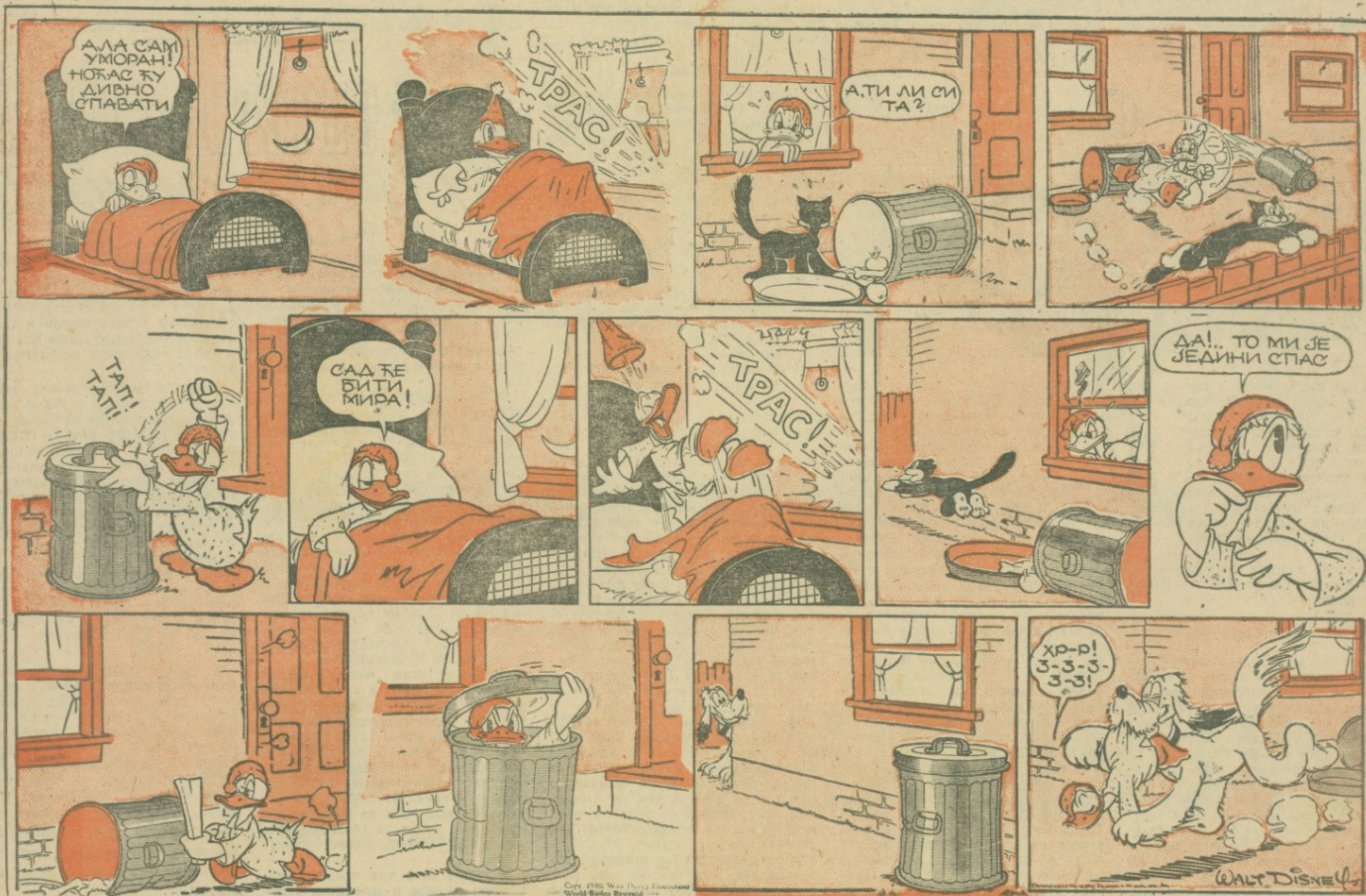

МАЛИ ХИЈАВАТА

ДОБИЈА БАТИНЕ

ТАТА ПАТАК И ДОСАДНА МАЧКА

Детинство ИСТРАЖИВАЧА КУКА

Неко је једном рекао да су дела великог истраживача далеких земаља капетана Кука „записана на води“. И заиста, овај човек, који је више од половине свога века провео на мору, оставио је на копну тако мало ствари које би потсећале на њега. Зуб времена уништило је полако зграде и пејзаже из његова детињства и сад само понека плоча или споменик кажу да је ту некад живео велики морепловац.

Родни крај

Кливлендска област у Јоркширу, у Енглеској, земља је његова детињства и дечаштва. Друго од деветоро деце надничара и јоркширске сељанке, он у својим венанама није имао ниједне „славе капи“. Његови преци мучно су живели радећи већином на туђој земљи. Од њих је он наследио „снагу да се задовољи најједноставнијим животом и под најтежим условима“. Рођен у сиромаштву, Кук је целог свог живота саосећао са онима који се муче и злопате. Тиме се може тумачити његов присан, људски однос према морнарима, чиме се није одликовао морепловци о тога доба. Он се старао да заштити своје људе од разних епидемија, које су косиле морнаре на другим бродовима, и увек је успевао у томе. А зато је љубав којом су му морнари узвраћали за доброту и ваљну омогућила његове усехе. Без тога, његова открића била би сто пута тежа, ако не и немогућа.

Цемс Кук рођен је 27 октобра 1728 године, у малом месту Мартопу, у сиротњској колиби од на-

боја, која се срушила пре више од сто година. Данас, само једна гранитна ваза означава то место, а неколико миља даље, у Иаби Муру, подигнут је обелиск у знак сећања на великог морепловца.

Дете — фармерски радник

Још као дете, Кук је почео да ради на фарми некое Вилијама Волкера. Ту се врло рано оспособио за самосталан живот. Газдина жена научила га је да чита и пише и

Цемс Кук

тима је положила темеље његовом каснијем образовању. У сеоску школу пошао је кад му је било осам година. Ту је показао тако невероватну способност за аритметику да је учитељ био задивљен. По

његовим речима, малишан није никад погрешно ни у једној рачунској радњи.

У Грејт Ејтону налази се и данас мала зграда у којој је Кук стицао прва знања. Једна клупа, сто, гвоздени фењер, камин и степенице које воде на таван — то је све што је сачувано из доба његова школовања.

У близини школе налазила се кућица коју је подигао Куков отац. Имала је три мала прозора, кров са црвеним црепом и камену плочу на вратима. Крајем 1933 и почетком 1934 године кућица је пажљиво, у комадима, пренесена у Аустралију и тамо поново подигнута. На месту где је била кућа налази се сада споменик који претставља место на Поинт Хиксу где се Кук искрцао и одакле је први пут угледао нови континент. Споменик је од камена са Поинт Хикса и претставља уздарје Аустралије Енглеској.

Кукови родитељи

Кукова мајка умрла је рано, а отац у 85 година, само кратко време пре него што је у Енглеску стигла вест о трагичној смрти његова сина на Сендвичким Острвима. Прича се да је стари научио да чита кад му је било близу осамдесет „да би могао да задовољи гордост оца читајући о путовањима и открићима свога славног сина“. Оваква жеља за учењем била је карактеристична црта и самога Кука.

Из Грејт Ејтона Кука су послали у малу рибарску луку Стејте, где је имао да проведе четири године

као момак у бакалници. Његово срце мора да је уздрхало кад је први пут угледао ову чудну луку, скривену између два стеновита рта, на ушћу малог потока који са планине жури к мору. Усамљено и старинско и данас, из њега може да се види само море, стене и небо. За Кука то мора да је био чаробни оквир који га је нагонио да сањари о ширинима Пацифика.

Жудња за морем

У овом малом месту, послужујући муштерије Сендерсонове бакалнице, млади Кук је преко целог дана гледао море и слушао његов шум. Ноћу, док је спавао под тежом као и сви шегрти у то доба, слушао је непрекидну хуку мора и прскање водених капаљица о прозоре. Гледао је мале лађе како се из Балтика враћају у своју луку или неки брод са угљем који одлази на југ. Касније, кад Кука више није било ту, и бакалницу и осталих петнаест кућа овог насеља једне ноћи су однели разбеснели таласи. Тако је нестало још једне успомене из младих дана великог морепловца.

Али, више него све друго, дечака који је дошао са фарме очаравали су људи обучени у плаво и са високим чизама. Гледао их је

док су крчили своје мреже или их бацали у залив са својих бродова с високим прапцем. Слушао је како се ноћу њихове барке готово нечујно крећу са замраченим фењерима и увученим весела. Виђао је морнаре с дрвеним ногама и гвозденим кукама уместо руку и модрице на њиховим леђима — трагове батинања. Слушао је приче о бродовима који преносе угале, о лађама за обалску пловидбу, о ловцима китова и ратницима, о пиратима и тропским острвима. Тих дана је сазрела у њему мисао да се и он отисне на море и све то види сам. Пошто је осамнаест месеци подносио Сендерсоново пијано гуњање, Цемс Кук је спаковао своју имовину — једну кошуљу и перорез — и побегао на море.

Десет миља јужније налазила се стара лука Хвита. На ономе месту са кога је дечак први пут видео бродове у ноћ, стоји сада споменик великом истраживачу.

„Мали“ на броду

Јуна 1746 године Цемс Кук је ступио као „мали“ на броду, са роком од три године, код Цона и Херија Волкера, бродовласника из Грег Лејна. У овој луци још стоји стара кућа од црвених опека где је Кук становао између једне пловидбе и друге. У њеном поткровљу, где је имао вишећу морнарску постелу, сам је проучавао вештину пловљења и астрономију и гледајући у плаву даљину можда сањао о неоткривеном свету између Тасманије и рта Хорна.

Ништа није остало од онога што је онда за њега било највеће благо — добрих старих лађа из Хвита, које су га — да наведемо натпис на споменику који се тамо налази — „наведе на прегнућа и донеле му славу“.

Али, без сумње, највећи споменик који потсећа на великог морепловца је, како је казао један његов биограф, његова карта Тихог Океана, којом се и данас служе капетани бродова.

златних брошева и преко дванаест хиљада прстенова. То је било неизмерно богатство.

Ризница накита и украса

Шлиман је после овога, ослањајући се опет на податке које су му пружали стари грчки писци, отишао у Микену, у Јужној Грчкој, да тражи гроб храброг Агамемнона, који је водио Грке против Тројанаца. Опет су се научници смејали Шлиману, археологу-аматеру. Али је Шлиман имао поверења у старе писце. Дуго је копао и није нашао ништа. Када се већ био одлучио да прекине рад, откопао је шест грובה у којима су скелети били још добро очувани. Поред њих је била читава краљевска ризница златног накита и украса. То је било педесет пута веће благо од оног у Троји.

Дуго се у научним круговима расправљало о томе да ли је оно што је он откопао доиста Троја и да ли је нађени гроб Агамемнонов. Ово друго није ни данас решено. Ма да је Шлиман обузимао бео када би му говорили да град који је откопао није Троја, он је ипак више олео истину од сопствене славе. Са једним познатим археологом, предузео је нова ископавања у Троји. Дугим заједничким радом они су утврдили да се Шлиман препарио у једном: Троја је била четврти град, а не осми, као што је он раније држао. Откопао благо је припадао некој краљевској породици која је живела много пре десе Јелене. Али је Хомер имао право: права Троја је била доиста онолико велика како је он то у своме бесмртном спеву опевао.

Како је ПЕТАР ШЛИМАН откопао Троју

У малој, слабо осветљеној соби једне куће у Анкерсхагену осмогодишњи дечак пажљиво је слушао свога оца који му је читао о откопавању Помпеје. Претходних вече ри отац му је читао „Илијаду“. Мали Петар Шлиман се упорно отимао од сна и помно слушао оца. Одједном су му очи заслеале.

— Можда би се и Троја могла исто тако откопати! — узвикнуо је он.

Отац је на то одмахнуо главом: — Троја је, ако је икада постојала, пре неколико хиљада година изгорела до темеља.

је брод испловио на отворено море буре га је бацила на стене и разбила готово у комаде. Петар Шлиман је успео да се докопа једног бурета и таласи су га, после шест часова, избацили полумртвог на пешчану обалу Холандије. Немачки конзул му је дао два гулдена за пут у Амстердам.

Живот у земљи чији језик није познавао био је тежак. Шлиман је успевао с времена на време да нађе неки привремен посао. То му је омогућавало да се некако прехранује, али му је остављало доста слободног времена. Увек је носио

меравао да је тражи. Смејали су му се када је са „Илијадом“ у руци почео да разгледа земљиште. Шлиман се, наравно, био одлучио да копа на једној брежуљку који је био знатно ближе обали Хелеспонта него место на коме се сматрало да се Троја налазила. Он се на то одлучио зато што је у „Илијад“ писао да су Грци са својих лађа могли да оду до Троје и да се врате два-три пута на дан и да је Одисеј, одлазећи у битку, чуо на своме путу једну барску птицу.

На послу

Непоколебљив у својој одлуци, Шлиман се спремао да приступи откопавању. Недостајао му је само друг с којим би могао да подели своје одушевљење и који би га у томе раду помагао. Њега је нашао у својој жени, Гркињи, која је говорила старогрчки и била спремна да подели с њим његово одушевљење.

После женидбе, Шлиман је отишао у Цариград да тражи од турске владе дозволу за ископавање. Преговоре са владом је водио преко тумача читаво два месеца. На крају му више није био потребан тумач, јер је за то време научио турски.

Ископавања су почела 1871 године. Археологија је тада још била у повоју, а техника ископавања примитивна. Са 100 радника, Шлиман и његова жена приступили су послу. Ископавања су трајала три године. На месту где је веровао да се налазила Троја, он је за три године откопао девет различитих градова који су се налазили један изнад другог. Осми град је имао камену капију и спољне зидине и у њему се налазила једна палата. Шлиман је веровао да је то Троја, ма да су и зидине и палата били мањи него што их је Хомер описао. То је Шлиман нешто разочарало, али је ипак био задовољан што је Троја нађена и што је доказао да је Хомеров спев о Троји истинит. Одуочио је да 15 јуна 1874 године престане са даљим радом. На дан 14 јуна, последњег дана рада, он је ујутру са својом женом стајао крај нагорелог градског зида. Сунце се полако пело и одједном је осветлило један сјајан предмет у гомили пепела. Шлиман је клекнуо и почео да копа ножем по изгорелом зиду. Није дуго радио и пред њим је засјао огромно благо: две велике златне дијаме, 24 златне огрлице, многобројне минђуше, ста туче богова, једна златна ваза, злат на куна тешка 600 грама, хиљаде

Убрзо потом дечак је нашао у једној историји пртеж који је претстављао Троју у пламену. Малишану се учинило да велика камена капија и дебели зидови тврђаве не могу савим бити уништени пожаром. Залуд му је отац доказивао да је та слика Троје само машта некоег сликара.

— Троја и данас постоји, — тврдио је малишан упорно. — Треба је откопати.

Шегрт у бакалници

У својој дванаестој години, мали Петар је напустио школу и постао шегрт у једној бакалници. Четири године је радио од пет ујутру до поноћи и за то добијао само стан и слабу храну. Пете године је почео да добија малу плату, али га је тада задесила несрећа. Повредно је грудни кош померајући једно огромно буре. Изгубио је место, јер више није могао да носи терете. Не знајући куда би, дечак се упутио у Хамбург. Ту га је примио у службу капетан једног брода који се управо спремао да отплови за Венецулу. Међутим, тек што

неку књигу у цепу и у сваком слободном тренутку је читао. Тако је већ прве године научио холандски, енглески и француски. Касније му је учење језика ишло још боље. За нешто кратко време научио је и шпански, португалски и италијански. Током свог живота научио је осамнаест језика.

У време када је био потпуно савладао седам језика, Шлиман је ступио као књиговођа у једну велику холандску трговачку кућу. Брзо се показало да је веома способан, те је тако дошао и до сопственог капитала. Кад је у Калифорнији настала „златна“ грозница, он је отишао у Америку и тамо основао банку. Радио је много, али никада није заборавио на свој сав из детињства о откопавању Троје. То га је нагнало да поред других језика, научи и старогрчки.

У својој четрдесет другој години он је напустио рад у банци и трговини и најзад пошао за својим дечачким сном: да тражи андрове Троје. Сви научници тога времена устали су против њега. Неки су сматрали да Троја није ни постојала, други су тврдили да је на другоме месту а не онде где је он на

Неупућен човек могао би помислити да астрономи живе „у облацима“, да марљиво истражују и прорачунавају, али да у практичним пословима уопште не умеју да се снају. Такав закључак, међутим, био би погрешан, било да се ради о прошлости или о садашњости.

Један извештај директора опсерваторије Лик, на планини Хамилтон, у Мисури, САД, из 1890 године, открива оно о чему нема ни помена у астрономским књигама. Смештена на врху планине, опсерваторија се снабдевала из града Сен Жозе, удаљеног четрдесет километара. Зиме је било најтеже. Чак и кад је било доста дрва, ложиње је често било узалудан посао. Хладан ветар дувао је кроз прозоре и врата опсерваторије, или је кроз димњаке враћао дим и пламен. Тада су морали да угаје натру, а онда би се сва залиха воде замрзла и астрономи би остали жедни и неогрејани.

Да би се ипак некако спасли хладноће, астрономи су често морали да скупљају дрва у планини. Набавка намирница и другог била је, нарочито зими, веома отежана. Чак је и шишање претстављало тешкоћу, јер су сарадници и службеници опсерваторије ретко силазили у град. Из овог извештаја лако је закључити да су и астрономи, пре шездесет година, имали много обичних, свакодневних брига.

И поред свих тих недаћа, под тешким радним и животним усло-

вима, у опсерваторији Лик радило се вредно. Астроном Бернард открио је пети Јупитеров сателит, а Брунхам и Килер израчунавали су удаљеност разних звезда и сликар маглице баш у време кад готово није било више ни хране ни воде.

Данас астрономи немају таквих брига. У једној од најбоље уређених опсерваторија на свету, на планини Паломар близу Пасадене и Сан Дијега у Калифорнији, на пример, они имају све удобности за живот и рад. Просторије се могу по вољи загрејати и расхладити, а на прозорима се налазе завесе које не пропуштају ни сунчеву топлоту ни светлост. Одаја за посматрање небеских тела, мрачна комора, лабораторија, читаоница и одаје за становање уређене су на најмодернији начин. Чак се и највећим телескопима, са сочивима од 250 до 500 сантиметара, рукује лако.

У овој и другим добро уређеним опсерваторијама сигурно се више неће догодити да дежурни астроном — а било је то једне ноћи пре неколико деценија у Принстаунској опсерваторији — запише у службени дневник: „Механизам часовника се смрзао, купола застала, стакло на лампи прсло, телефон је у квару, звездани сат је стао, трансмисиони кајшеви су попуцали, осигурачи прегорели, брава се не затвара — збогом...“

ЖАН АНРИ НАЗИМИР ФАБР

ВИРГИЛИЈЕ ИНСЕКТАТА

Украј једног пращињавог пута Јужне Француске лежао је човек средњих година, лицем окренут земљи. Иза једног жбуна вребао га је жандарм. Затим му је пришао, дупнуо га по рамену и рекао: — Пођите са мном!

Човек се подигао, отресао од прашице и зачуђено упитао: — Зашто?

— Е, одавно ја мотрим на вас, — одговорно је жандарм, — и, часна реч, нисам се преварио!

Човек је почео стрљиво да објашњава да није учинио никакво зло: само је посматрао инсекте у пращици и трави.

— Шта?! Хоћете ваљда да ме убедите да се толико времена пржите на сунцу само зато да бисте посматрали муве?!

Био је то Жан Анри Казимир Фабр, један од највећих познаваца света инсеката.

Рођен је 1823 у Сен-Леону, у Француској. Његова мајка није знала ни да чита ни да пише. Љубав коју је њен син осећао према сеоском животу сматрао је за злочиничку лениност, а његове збирке минерала, птичијих гнезда и инсеката као знак урођене глупости. Отац му се бавио земљорадњом. Увек презајужена, породица Фабр живела је у неспокојству и несигурности.

Жан Фабр на селу

Кад је мали Анри напунио четири године послати су га у село очевим родитељима. Тако су имали једна уста мање да хране. У селу су га оставили да се развија потпуно сам. Тамо је Фабр научио да распознаје кретање жаба, „шкргутанье“ полица, да прати лет пчела и да хитро хвата скакавце у скоку. Шест година које је Жан Фабр провео код родитеља свога она означавају полазну тачку јединственог позива којег се он држао више од осам деценија.

Због тога што није био богат као остали, школски другови су га и смењали и тукли. Презајужен, његов отац морао је да напусти и једну њиву коју је имао и да почне да води бедни живот закупаца кафана, сељакајући се из вароши у варош, из страћаре у страћару. У тој атмосфери свађа и беде, живот је за малог Анрија постао неподношљив. Пошто му нису дозвољавали да прођу школу, он је побегао од родитеља и пошао великим белим путевима Јужне Француске. Убрзо се упослио као сезонски радник. Гладовао је, али је био слободан.

У Авињону је успео да добије стипендију и да се упише у први разред учитељске школе. Као ученик учитељске школе, научио је сам, без ичије помоћи, латински језик, а затим и грчки. По завршетку учитељске школе постављен је за наставника у некој гимназији, са бедном платом. Када је, двадесет година касније, изгубио ово место, није имао ништа, као и у почетку службовања.

У међувремену случајно му је дошла до руку једна књига која је изменила његов животни пут. Био је то неки уџбеник о инсектима. У том уџбенику Фабр је нашао једну грешку. Писац је тврдио да једна врста жутоврне зове убија скакавце, па их затим даје као храну својим ларвама. Посматрајући пажљиво овог гордог инсекта, тог убојитог ловца, Фабр је утврдио да ова зовља не убија своје жртве, него да их умртвљује убодом своје жаоке, убризгавајући им свој отров у рану. После тога она носи своје жртве паралисане, али још живе, у своје гнездо као свежу храну својим ларвама.

Неупоредиви посматрач

То откриће, након првог погледа безначајно, учинило је да је Фабр од тада проводио све своје слободно време у коритима исушених потока и шумарцима храстова. Неупоредиво је откривао дотле непознате тајне света инсеката.

Када се појавио његов први чланак о инсектима, научници у Француској и другим земљама почели су да трљају очи. До тада су сматрали да је један инсект довољно познат ако му се да научно име. Фабру припада заслуга што је открио чудне драме које се одигравају у животу инсеката. Уместо да скупља мртве и да их набавља на чноде, он их је проучавао живе, гајећи их у кутијама и живећи с

њима у пољима. Чарлс Дарвин био је изненађен његовим чланцима и написао му је писмо у коме га је молио да му помогне у његовом проучавању инстинкта оријентације пчела. Доцније је Дарвин назвао Фабра „неупоредивим посматрачем“.

Једног дана професора Фабра је посетио тадањи француски министар просвете, који је намеравао да изврши реорганизацију наставе у средњим школама. Он је у програму средњих школа већ био увео учење живих језика и савремене историје, дозвољено девојкама да излазе из интерната и да похађају наставу стручњака, а не свештеника као до тада. У Фабру је он нашао професора каквог је желео. Фабр је позван у Париз, представљен цару и одликован орденом Лезије части.

Али, ускоро, под притиском клера, министар је морао да поднесе оставку. Његови непријатељи су тада почели да причају како Фабр рђаво утиче на младе девојке својим предавањима из биологије. То је довело до тога да је и он био отпуштен.

Џон Стјуарт Мил притиче Фабру у помоћ

Неколико месеци пре тога Фабр је био упознао великог енглеског филозофа Џона Стјуарта Мила, који је такође волео биологију. Фабр је затражио помоћ од Стјуарта Мила и овај му је одмах позајмио извесну своту. Тај новац омогућио је Фабру да се настани са својом породицом — женом слабог здравља, петоро деце и остарелим оцем — у једној малој кући код Оранжа. Отпуштен из службе у четрдесет седмој години живота, без пребијене паре у џепу, он је располагао једино капиталом запањујућег познавања живота и навика борове

гусенице, великог поћног паун-лептира, гробара, скорпије, крволочне богомољке и многих других инсеката.

Па добро! Нека буде! Описаће живот ових инсеката. Рећи ће како женка великог паун-лептира тајанствено сигнализира своје присуство преко много километара успаваних поља; како свитац може да убије великог жуца, убризгавајући му подмукло свој отров; описаће свадбу црне скорпије, војне похо-

де једне врсте мрпа који доводе у ропство друге мраве.

Странице на којима Фабр открива живот ових инсеката су неупоредиве депоте. Украшене живим описима шума, поља и шпећа Провансе, оне су проткане јелим дивним хумором. Читалац осећа како га Фабр све више и више привлачи, у почетку дивљењем, а затим љубављу коју осећа према малим

буџицама. Али, његове књиге, штампане ситним словима, на лошој хартији, слабо су се продавале дуго година. Критика их није готово ни забележила, а природњаци су им замерали баш то што су биле пуне живота и дражи.

Нова открића

Па ипак, Жан Фабр није клоуно духом. Једном је успео да добије од команданта места топове и да

лишњи. Најпосле, он је открио узрок томе: свака гусеница је лупчала невероватно чврсту „свилену шмицу“ које се држала наредна гусеница, додајући јој и сама своје нити.

Тако је Фабр, из часа у час, из дана у дан, годинама, посматрао стотине инсеката, скупљајући записанија и открића у један ентомолошки споменик коме у свету нема равна како по његовом значају, тако и по његовој литерарној вредности. А живео је и даље крајње скромно; имао је тамањ онолико колико је било потребно да прехранује породицу.

Пред крај живота успео је да купи комадић земље у сеоцету Серрињану код Оранжа. Тај комадић земље био је просто преплављен дивљом травом и болничким дрвцима, а на све стране гнизали су Фаброви многобројни пријатељи: дивље пчеле и осе, јеловци и скакавци. У том рају инсеката, стеченом са толико муке, сабрио се велики научник, утучен болом који му је напела смрт његове жене и једног сина, скрхав материјалистичким неприликама — без лепих успомена на прошлост и без нада на будућност...

Признање у деведесетој години

Међутим, мало-помало, раширио се глас о значају његових дела. Литерарни свет почео га је називати „Виргилијем инсеката“, а велики научници почели су да га посећују. Године 1913, када је напунио деведесет година, огроман број славних писаца, научника, академика, званичних претставника страних држава, дошао је у мало село Серрињан. Тада је свет припут упознао Жан Анри Фабра, великог научника, чије књиге о инсектима у области науке и литературе заузимају место класика.

ИЗ НАШЕ ПРОШЛОСТИ

ЈУНАШТВО

МИХАИЛА КАТАНИЋА

У ратовима за независност Србије било је доста славних јунака. Један од њих је Михаило Катанић. Он се родио 1840 године у селу Бечју, у рудничком крају, — занчијају војводе Милана Обреновића, Арсеније Ломе, Јазара Мутапа и Милића Дринчића.

Пошто је завршио основну школу, Катанић је са родитељима прешао у Београд, где је свршио три разреда гимназије, а затим 1858 године ступио у Војну академију. Када су наста ли ратови Србије за независност од 1876 до 1878, он је био пешадски поручник и командант батаљона у Смедеревској бригади прве класе народне војске. За велику храброст у борбама против Турака на Прилиничком Вису, затим у одбрани мостаобра на код Алексинца, па на Грделици, Горици, Нишу и око Враћа одликован је златном медаљом и орденом Таковског крста за храброст.

Међутим, Михаило Катанић по казао је највећу храброст у српско-бугарском рату 1885 го-

ДУНАВСКИ КАПЕТАН

то видео, Катанић је са неколико својих војника журнуо на Бугаре. Иустрашног јунака Михаила Катанића нису могли да зауставе ни бајонети, ни кундаци непријатеља, ни звондање пушчаних зрна. Голио је Бугаре с толико хладнокрвношћу и самопоуздања да је успео да прокрчи пут до Бугарина који је носио заставу. Журнуо је на њега и успео да му истргне из руку заставу своје дивизије. У тој борби Катанић је био савладан и рањен једним зрном у врат, а другим у десну ногу. Иако је био рањен, он је имао још толико присебности и снаге да до баца заставу једном свом подофициру, који ју је изнео из борбе. Бугари су заробили тешко рањеног Катанића.

Цео призор око отимања српске заставе посматрао је из свог главног стана и бугарски кнез Батемберг. Он је био задивљен јунаштом Катанићевим и када је овај био пренесен у цариградску болницу он га је посетио и израдио му своје дивљење. Чим је извршена размена заробљеника, Катанић се вратио у Србију и убрзо, године 1887, умро у Београду. Уметник Петар Рањено израдио је слику која претставља Михаила Катанића у тренутку када отима од бугарског војника српску заставу. Београд, да би се одужио и ово ме јунаку за слободу и независност Србије и сачувао успомену на њега назвао је једну улицу његовим именом.

Прва трезвењачка друштва у нашој земљи

Организованији рад на ширењу трезвености у нашој земљи почео је тек 1900 године оснивањем антиалкохолничарских удружења. Али, пре тога, још 1884, постројало је друштво трезвености у Великом Селу, у Пожаревачком срезу. Оно је основано на заузимање једног бистријег сељака који је био под утицајем вести о антиалкохолничарском покрету у Америци, о чему је читао у тадашњој нашој штампи. За рад и оснивање овога друштва везана су имена учитеља Гојковића и Лепосаве Крстић, који су тада учитељевали у Великом Селу. Независно

од тога друштва оснивана су и друга са истим циљем у разним крајевима. Тако је у Босни основано прво трезвењачко друштво 1893 године, у Црној Гори 1900, у Србији 1901, у Хрватској и Словенији 1911 године. Године 1907 основан је Савез трезвене младежи у Београду као ваншколска трезвењачко-васпитна организација.

Прво удружење музичара у Европи основано је у Љубљани 1702 године.

Стара зграда београдског Универзитета, такозвано Капетан-Мишино здање, задужбина је Мише Анастасијевића. Он се родио 24 фебруара 1803 у Поречу, код данашњег Доњег Милашевца, а умро је у Бугарушту 27 јануара 1885. У младости се одао трговини, а једно време био је и у ортаклуку са кнезом Милошем и много је зарадио. Године 1883 кнез Милош му је дао титулу „дунавски капетан“, због чега је и прозван капетан-Миша. Једно време Миша Анастасијевић имао је 74 лађе. Универзитетску зграду подигао је 1863.

ЈОВО ДРЕЧ — ПРВИ АПОТЕКАР У ЦРНОЈ ГОРИ

Прва аптека у Црној Гори отворена је на Цетињу 1879 године. Њу је отворио и држао је до смрти, 1908 године, апотекар Јово Дреч, устаник из Мостара. Дреч је свршио медицину у Москви. Када је бугнуо устанак у Херцеговини, он са неколико другова, који су такође студирали у Москви, напустио студије и долази као добровољац на Цетиње, где је за време црногорско-турског рата радио око болесника и рањеника. По свршетку тога рата отворио је апотеку коју је држао равно 29 година.

АБДУЛИНА БУНА

Марко Тодоровић-Абдула родио се 1770 године. Као барјактар учествовао је у Првом и Другом српском устанку. Године 1821, заједно са Стеваном Добрићем подигао је у Пожаревачкој нахији против кнеза Милоша буну, која је позната под именом Абдулина бунa. Убијен је 1823 године, вероватно по налогу кнеза Милоша.

Железничка пруга од Врачева Гаја до Јаме у Банату сagraђена је 1854 године. То је прва пруга која је изграђена у нашој земљи. Исте године почело је и грађење пруге Зидани Мост—Сисак и Загреб—Карловац.

ЛЕДЕСЕТ ГОДИНА ^{од} ПОСТАНКА ЖИЛЕТА

Људи се брију од памтивека. Али тек пре педесет година човек је могао после бријања да баца употребљени ножић. Такви ножићи појавили су се на тржишту у децембру 1903 године.

Мало је проналазака који су тако брзо ушли у наш свакидневни живот као што је то био случај са проналаском Кинг Кемп Жилета, продавца запущача из Бруклина, у САД. Пуних четрдесет година њега су мориле проналазачке мисли. Желео је да пронађе нешто што би људи после употребе бацали, а затим куповали ново. У томе је ишао тако далеко да је начинио списак људских потреба, надајући се да ће му искрхнути срећна и остварљива мисао.

Једног јутра Жилет је приметио да му се бријач иступио и да га треба однећи код оштрача. Док га је тако држао пред огледалом, синила му је мисао коју је толико дуго прижељкивао. Видео је јасно слику свог будућег изума: језитних ножића са две оштрице, начињених од танке челичне траке. Сав срећан, одјурну је једном гвожђару, и не помишљајући да ће проћи једанаест година док му његов проналазак не донесе први цент зараде.

Жилет је одмах купио мале менгеле, неколико турипја и неколико метара челичне траке, сличне оној од које се праве федери за зидне часовнике. Успут је, сав узбуђен, обавестио пријатеље о свом изуму. Зачудно се кад су сви то примили с неповерењем. На још хладнији пријем наишао је код стручњака. Они су му саветовали да се мане узалудног посла. Људи су увек тежили да произведу што трајнији и бољи бријач, а Жилет жели нешто сасвим супротно томе. Нико није луд да купује ножиће које треба бацити после употребе, уверавали су га они.

Па ипак, Жилет није био обесхрабрен. Да је и сам био стручњак, вероватно би га поколебали ови разлози, а овако је упорно продужно својим путем. Уверен у успех, тражио је људе који ће му дати потребна новчана средства. Међутим, прошло је шест година док није приволео двадесетак људи да купе

Кинг Кемп Жилет

акције његовог предузећа. Тако је дошао до пет хиљада долара. Одмах је купио потребан материјал, узео за помоћника даровитог механичара Вилијама Никерсона и почео да ради на усавршавању свога проналазак. Али, новац је брзо отишао, и можда би тако и сам Жилетов подухват пропао да му није притекао у помоћ неки Џон Џојс, ирски емигрант, скромном сумом од шездесет долара.

Године 1903, Жилет је најзад пустио у продају свој производ, али је био лоше среће — продао је све-

га педесет аппарата за бријање. Но, већ идуће године доживео је триумф. Његови апарати били су разграбљени, тако да је једва стигао да задовољи све већу тражњу. Те године продао је преко 9.000 аппарата, а 1905 око 280.000. Жилетови ножићи освојили су тржиште.

Пре свог коначног успеха, Жилет је морао да издржи тешку борбу с конкурентима. Већ раније, 1880 године, браћа Кампф изумели су "безопасни" бријач који је наишао на одличну прођу. Срећом по Жилета, људи су се убрзо уверили да су "жилети" бољи од свих дотадашњих бријача, па и "безопасних", и да бријући се њима човек уштеђује и новац и време.

За време Првог светског рата милиони војника почели су да се брију жилетима. Људи су, сем тога, навикли да се често брију, што је учинило да производња ножића за бријање достигне невиђене размере. Од првих педесет аппарата који су продати 1903 године до данас је продато 246 милиона Жилетових аппарата за бријање и преко 24 милијарде ножића. Лик Кинг Кемп Жилета, који се налази на сваком омоту ножића, постао је познат широм света.

А шта је било с проналазачем? Године 1918 он се преселио у Калифорнију, где се преселио вођарству. Ускоро је продао свој део акција и тако изгубио претседнички положај у компанији која је носила његово име. Умро је 1932 године, оставивши својој породици доста скроман иметак.

Звоно у Пожарној чети број сто пет у Њујорку зазвонило је на узбуну. Пожарници се журно спремају. Шофер већ седа на своје место, и читава чета ставља се у покрет.

Мало касније на улици се зачуо очајнички врисак неке жене. Њено дете обрело се испред пожарних кола која јуре. Срећом, из пожарне команде је излетео снажан црнобели пас. Пре него што се ауто зауставио, пре него што је мајка схватила шта се збива, пас је истргао претпашено дете испред токова пожарних кола.

То је био Цек, далматински пас и пратилац Сто пете чете. Он је већ добио медаљу за заслуге.

Цек је један од сто педесет паса, који се налазе у пожарним четима Њујорка. Све су то далматински пси, велики и шарени; готово сви су ушли у историју њујорских пожарних чета.

Срчани пси

Изгледа да ватра и апарати за гашење много значе за ове псе. На пример, Мими, из Пожарне чете број 2, пре би погинуо под токовима него што би пустио пожарна кола да оду без њега. Једног дана био је затворен у соби на спрату када је зазвонила узбуна. Силовитим налетом, он је пробио стакла на затвореним вратима и стигао ауто на излазу.

За све време док кола јуре Мими махито лаје; он је први у "акцији", без обзира каква опасност прети. За седам година "службе" више од сто пута доказао је да је неустрашив. Његове ране и опекотине стајале су пожарнике више од педесет долара, јер је више пута морао да се лечи у болници за псе. Јер, ма да је забрањено пуштање псе у ватру, пожарници нису у стању да задрже Мимија и остале "далматинце".

Ниг, пас Двеста треће чете, већ је "ветеран". Он је остао без једног ока и једна му је нога повређена кад је с велике висине пао у упаљену продавницу. Пожарници

улазе у закарене просторије или у подруме пуне воде, али никад без Нига. Он плива на све стране по подруму и лајањем указује пожарницима шта треба да се спасава.

Нигов подвиг

Пре неколико година, приликом једног пожара, неки дечак је улетео у кућу у пламену да би спасао своје љубимце — маче. Како се дечак дуго није појављивао, пожарници су улетели унутра и нашли дечака онесвесног на поду. Једва су га спасли. При томе су заборавили на несрећно маче, али је Ниг улетео у ватру и мало касније изнео га у зубима.

Ови далматински пси су не само срчани, већ и веома разумни. И док јуре улицама, поред кола, ако их командир чете зовне по имену, они се одазову лајањем. Многи од њих знају тачно ознаку за узбуну. Једног дана, у Двдесет трећој пожарној чети пас Стоп мирно је лежао и слушао откуцавање клатна. Кад се зачуо осми откуцај, што је био знак за узбуну, Стоп је одмах скочио са лежишта и појурно.

Пси-чувар

Далматински пси су обично пси-чувар, па и ови који су пратиоци њујорских пожарних чета на истом су гласу. Пас Доти и. Четврте чете тако добро чува "своју кућу" да нико, па ма био пребучен у пожарничко одело, не може да уђе у одају у којој се налазе ствари његове чете. Пас из Осме чете не дозвољава никоме страном да приђе справама, а Рекс из Тридесет девете чете ујео је два полицијца који нису хтели да стану при улазу у зграду. Мајк, нови пратилац Осме чете, познаје правац кретања многих тролејбуса. Он често прати неког пожарника до његовог стана, а затим се сам, првим тролејбусом, враћа у пожарну команду.

По свему судећи, ове псе нешто везује за ватрогасце и за њихов позив пун тешкоћа и опасности.

СПОРТСКИ ЗАБАВНИК

Само МИНУТ доулице

Два спортска догађаја у Француској привлаче сваке године пажњу спортиста читавог света. То су велика бицикличка трка Тур де Франс и препливање Канала Ла Манш. Не зна се које од ова два такмичења захтева од учесника више напора, издржљивости и уметности. У првом, бициклички имају да пређу неколико хиљада километара, од чега добар део тешким путевима, савлађујући многе успоне, док у другом пливачи морају да проведу дванаест, петнаест па и више часова у хладној води Канала, такмичећи се ко ће пре стићи до енглеске обале.

Први такмичар

Први човек који је препливао Ла Манш био је Енглец Веб. Прошло је од тада 76 година и број оних који су поновили његов подвиг попео се на неколико стотина. Тај број стално расте, јер све већи број такмичара из разних земаља учествује у овом такмичењу. Неке припадници спортска страна подвига, друге велика награда коју победник добија. Али, највећу корист од ове приредбе имају њени организатори, који у њој првенствено гледају уносан посао.

И прошле године Ла Манш су савладали многи пливачи — укупно њих седамнаест — и опет је Египћанин био први. Претпрошле године то је био Аб ел Рехим, а прошле Хасан Хамад. Интересантно је да је оба пута друго место освојио исти човек — Француз Роже Л'Морван. Он заиста нема среће. Кад је већ био извешан да је први додирнуо енглеску обалу, јавили су му да је само минут раније стигао Египћанин Хамад.

Борба за прво место у овој трци почиње много пре оног тренутка кад такмичари скоче у воду. Сваки од њих месецима се припрема, како би био у стању да издржи напоре које она захтева. Потребно је, сем тога, добро познавати љуз Канала — његове струје, пливачу и осеку

— и на основу тога изабрати најбољу тактику и правац којим треба ићи. Овако напорна трка захтева пре свега правилан распоред снага. Неiskusни такмичари одустају од трке већ после првих неколико километара, јер их замори брз темпо којим су кренули. Па ипак, и они најiskusнији и најјачи стоје на ишањ потпуно исцрпљени. Многи излазе на обалу пузећи, јер немају снаге да устану.

Али, највећи непријатељ свих такмичара свакако је хладна вода. Да би могли у њој да издрже дуже времена, они мажу тело разним мастима. Већина узима свињску маст или маслиново уље, али

се употребљава и ланолин, восак, па чак и аутомобилска маст.

Опет Египћанин

Трка обично почиње рано ујутру да би пливачи још за дана стигли до циља. Прошле године, због буре, такмичари су кренули тек око седам часова. Ево како је "вечити

други" Роже Л'Морван описао ток такмичења:

— У почетку смо пливали у групи, али после првог километра разишли смо се куд који. Ја сам применио прошлогодишњу тактику. Узео сам правац према истоку и убрзо изгубио из вида остале такмичаре. Пливао сам равномерно, одржавајући ритам од 55 завеслаја у минут. Око подне осетио сам да ме обузима слабост, која се касније претворила у потпуно исцрпљеност организма. То су били најтежи тренуци. Пријатељи који су ме пратили кајаком храбрили су ме. Најзад сам угледао енглеску обалу. Повезао сам број завеслаја... Мислио сам да сам најзад однео победу. Колико сам био разочаран кад су ми рекли да је само минут раније стигао Хасан Хамад, Египћанин!

Најбоље време у препливавању Ла Манша постигао је досад победник Аб ел Рехим: 10 часова 49 ми-

нута, дакле двапут боље него први "победилац" Канала Веб, коме је било потребно готово 22 часа. Најслабији резултат имао је Енглец Саливен, победник 1923 године — 27 часова, 23 минута.

Међу првом десеторицом из прошлогодишњег такмичења налазиле су се и три жене: две Енглескиње и једна Канађанка.

ПРВА МАШИНА ЗА ПИСАЊЕ била је намењена слецима

Многи мисле да је машина за писање изум последњих деценија. Да је дело модерне технике. Међутим, на помисао да израде уређај чија би покретна слопа остављала траг на хартији дошли су људи још пре 238 година, а прве машине за писање израђене су пре 120 година.

Енглец Мил пријавио је још 1714 године патентном уреду свој нови изум — машину за писање. Али, како није приложно тачне нацрте, нити се дошпије интересовао за свој проналазак, све је убрзо пало у заборав. Читав век дошпије, 1829 године, на основу оскудних података о Миловом патенту, Американац Барт покушао је да изради прву машину за писање. Он није успео и његов модел не може се сматрати чак ни далеки претком данашње машине за писање. Убрзо затим заинтересовали су се за усавршавање тог проналазак и многи други. Међутим, нико од њих није сматрао да машина треба да послужи као замена прибору за писање; — она је била намењена слецима.

Прву машину за писање која је могла да одговори својој намени израдио је 1834 године Италијан Целестино Гали, професор страних језика у Лондону. Професор Гали је тврдио да се његовом машином може писати 60 пута брже него пером, па чак и брже него ма којим системом стенографије, јер — "машина сваком од десет прстију служи као по једно перо". Он овако описује како је треба употребљавати: "На овој справи, која личи на мали клавир, једном руком се откуцавају сугласници, а другом самогласници. Слова се једно за другим отпштавају на хартији, која се равномерно помера с десна на лево".

Галијеву машину многи су доцније усавршавали. Године 1843 Француз Фуко израдио је машину која је убрзо ушла у употре-

бу у многим домовима за следе, јер им је највише одговарала. Али још увек, у пословне сврхе за кореспонденцију, или у приватној преписци, на машину за писање није се ни помишљало.

Ниједна машина за писање није у то доба имала пантљичке већ се писало преко копирајуће хартије. Све су биле врло неподесне за рад. Тек у другој половини XIX века јавља се читав низ људи разних професија који усавршавају овај проналазак. Њихова имена тешко би било побројати, али њихови често ситни проналазци, наизглед безначајни, омогућили су да се постепено отклоне сви недостаци првих машина за писање.

Данас се ниједна канцеларија не може замислити без машине за писање. Оне су тако подешене да се њима веома лако рукује. Чак су све више у употреби електричне машине код којих је довољно сасвим лако додирнути типку за слово па да оно остави траг на хартији. Последњих година израђују се нарочите електричне машине које су снабдевене посебним уређајима за рачунање, тако да, радећи с цифрама, дактилограф док куца добија резултате разних рачунских радњи.

ОВОГ МИНУТА -СВАКОГ МИНУТА

○ Сваког минута у свету се произведе 330 килограма калаја.

○ Енглеска ће у току свог трогодишњег плана наоружања, трошити сваког минута око 2980 фунти у војне сврхе. За тај би се новац сваког минута могле саградити три веће монтажне стамбене зграде.

○ Сваког минута у Венецуели се произведе 1.000 барела нафте и њених деривата. По производњи нафте Венецуела је друга земља на свету.

○ У Индији од туберкулозе сваког минута умире по један становник.

○ Француска, која је позната по својим виноградинама, произведе сваког минута 11.300 литара вина.

○ Сваког минута Сједињене Америчке Државе производе 1240 килограма алуминијума.

○ Цејлон извози сваког минута око 260 килограма чаја.

○ На Златној Обали ископа се 40 грама злата сваког минута; толико је злата потребно да се направи десет златних зуба.

○ Нови Зеланд извози сваког минута 285 килограма путера.

○ У Јужноафричкој Унији ископа се сваког минута 600 грама злата.

○ У Аргентини сваког минута овце дају 370 килограма вуне. У исто време Нови Зеланд сваког минута извози толику исту количину.

○ У Енглеској се сваког минута изради по један путнички аутомобил.

○ Наша земља сваког минута производи 160 килограма олова. Југославија је највећи произвођач олова у Европи.

Да ли знате?

НАЈСТАРИЈИ УНИВЕРЗИТЕТ НА СВЕТУ

Годину дана после свог доласка у Египат, 970. Фатимида, муслиманска династија из северозападне Африке, основали су у Канру универзитет Азхар. Историчари се слажу да је то најстарији универзитет на свету.

На овом универзитету у почетку није било утврђених правила у вези са наставом. Старост није играла никакву улогу. Међу слушаоцима могли су се видети људи од седамдесет година поред петнаестогодишњих младина. Сваки студент могао је да бира себи учитеље, — улеме.

Студент је обично тежио да и он постане улема. Слушао је предавања неколико година, и мењао професора кад би му се учинило да је то потребно. Предавања су се обично одржавала у џамијама, а студенти су седели на земљи око професора.

Кад би сматрао да је наоружан солидним и разноврсним знањем, азхариста је полагао испит. Још тада се појавила нека врста одбрамбене тезе, обавезна за студенте.

Број студената непрестано је растао, тако да је морало доћи до реформе. Утврђени су испитни рокови, обустављено учење по радијама и уређени амфитеатри за очигледну наставу физике, хемије и природних наука. Студент-азхариста морао је да проведе петнаест година на универзитету да би савладао један тако обиман програм.

Данас на универзитету Азхар има око 1700 страних студената. Изграђен је и нови универзитетски град.

ЦВЕЋЕ КАО БАРОМЕТАР

Један француски природњак тврди да је цвеће најосетљивији барометар. Тако се, на пример, може предвидети време ако се посматра пољска љубичица, маргарита, звонце, ђурђевак, криш, лала, споменак и друго цвеће. Према затварању њихових круница, према померању цветова или према њиховом једва приметном подрхтавању, може се закључити да ли ће ускоро падати киша, дувати ветар или ће бити лепо време.

ЧЕНГ-ШАН — НОВИ ЛЕК ПРОТИВ МАЛАРИЈЕ

После пет година рада, једна група научника пронашла је нов лек против маларије, који делује осамдесет до сто пута јаче од кинина. Лек је добијен синтетичким путем и носи име ченг-шан, по једној биљци коју су Кинези још пре 3.000 година употребљавали за лечење маларије.

ЈАКЕ ЗИМЕ

У разним хроникама из прошлости нађени су подаци о многим веома хладним зимама. Тако је забележено да су 1575, 1759 и 1820 године зиме биле веома студене.

Према једном аџалу, 2. априла 1667 године неки брод био се замрзао у Цолдерском Заливу, у Холандији. У априлу 1668 године многи кољаници Вилхелма Првог Оранског смрзавали су се на својим коњима и падали с њих мртви и слеђени. Године 1708 у Паризу се смрзало 3500 људи.

Веома јака зима владала је 1740 године. Река Елба била се замрзла на толикој дужини да се по њој могло јакати од Хамбурга до њеног ушћа. На залеђеном Северном Мору опште се није могло пловити, али се зато на Штокехолму на коњу могло свићи до Аландских Острва. У близини Хамбурга поштајска кола стигла су на станицу са смрзнутим путницима, а у Луксембургу од студа су утнуде све птице. У околини Москве снег је те године потпуно завајао више села, тако да су их људи налазили само по диму који се из њих испад смежне пустише.

Последња јака зима у нашим крајевима, када су и Дунав и Сава били сасвим залеђени тако да се преко њих могло и коњима прелазити, забележена је 1929 године.

Јесте ли већ читали

... Жил Верн који је написао много путописа, кустоловних и фантастичних романа није готово никуда путовао. Он је живео врло скромно и позучено.

... површина земљине кууге износи 510 милиона квадратних километара. Од тога је 365 милиона квадратних километара, или седам десетина, под водом.

... четвртог децембра 1895 године у Галсхитену, у Немачкој, падао је необично велики снег: поједине накупине снега биле су 12 сантиметара у пречнику.

... пчела може да посуче терет тридесет пута већи од своје тежине.

... цветнице инстинктивно осећају у којој храни има највише витамина, па њу првенствено траже. Тако лав најпре поједо јетру своје жртве, зато што у јетри има што је утврђено, има доста витамина.

... промишљива бичица нагло је порасла тек од 1899 године.

... човек може да раздваја око 6560 разних мишица.

... жито које се чува на сунчево месту може да прехити

мак су почели да се враће токови са пумпаним гумама.

... жито које се чува на сунчево месту може да прехити

ја и после двадесет до двадесет пет година.

... цветнице инстинктивно осећају у којој храни има највише витамина, па њу првенствено траже. Тако лав најпре поједо јетру своје жртве, зато што у јетри има што је утврђено, има доста витамина.

Овце - издајнице

Догодио се то за време Балканског рата 1912—13 године.

Рат против Турске још је трајао. После битке на Кумалову и других победа, српска војска ослободила је многе крајеве. Помогла је и Бугарима да ослободе своју земљу. Турци су већ били изгубили важна упоришта на Балкану. Фронт се налазио на Чаталци, према Париграду, а тврди град Једрене, са 40.000 турских војника,

дали храброст чобана, јер примирје није значило мир. Могао је сваког часа да почне паљба.

Поновне борбе

Закључење мира показало се, међутим, као празно надање. У очекивању поновних борби, командант Првог дивизиона српске војске наредио је да се један топ одвуче иза села Елчбон, поред саме

прецизно да су због тога у српским рововима често збијали шале на рачун турских ипшанија. Сад, зачудо, почели су тако да гађају. Њихова зрна падала су право на српске батерије. Наши артиљеријери су били изненађени. Па ипак, сматрали су да су то само случајни погоди.

После овог првог сукоба, једно време није било озбиљнијих борби. Само су се пешаци на истуреним положајима понекад чаркали. Стада су опет безбрижно пасла око наших положаја, час овде, час онде.

Почетком фебруара Турци су се охрабрили. У групама и отворено излазили су из ровова. Изазивали су. Борбе су се опет заметнуле. Турци су одговорили овог пута још жешћом и тачнијом артиљеријском ватром. Видело се да њихови ранији погоди нису били случајни и сви су се питали: откуд та нагла промена?

Али, ускоро, тајна турских погода била је откривена. Турци су отворили ватру баш на онај добро сакривени топ у Елчбонју, ма да он и није био почео да дејствује. Било је јасно да је шпијунажа по среди.

Официри су догледима пажљиво пратили дејство турских зрна. А тада су, у близини топа који су Турци гађали, приметили стадо оваца. Бела мрља кретала се према нашем топу. Било је јасно. Овце су откривале српске положаје.

После патроне одмах је позвала чобане, а стада потерала у чифлук. Тада једном официру паде на ум: нека чобани и даље напасају стада, али тамо где нема наших трупа. А онда ће Турци пуцати у празно.

Нови „чобанин“

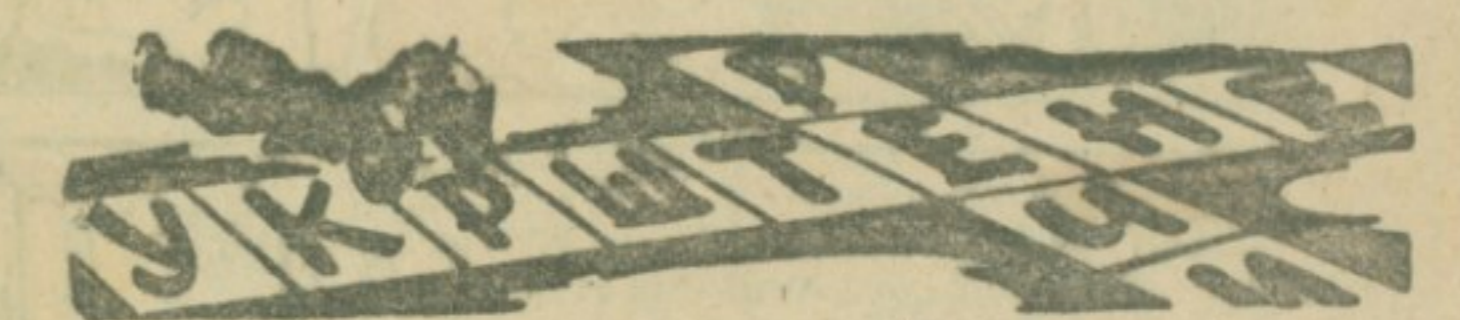
Требало је наћи неког ко би тај задатак извршио, али тако да Турци не примете обману. Ваљало је бити опрезан, јер је и најмања грешка могла све да поквари. Био је потребан човек који би добро познавао распоред јединица и који би умео да се снађе на терену.

"Храбри" чобани

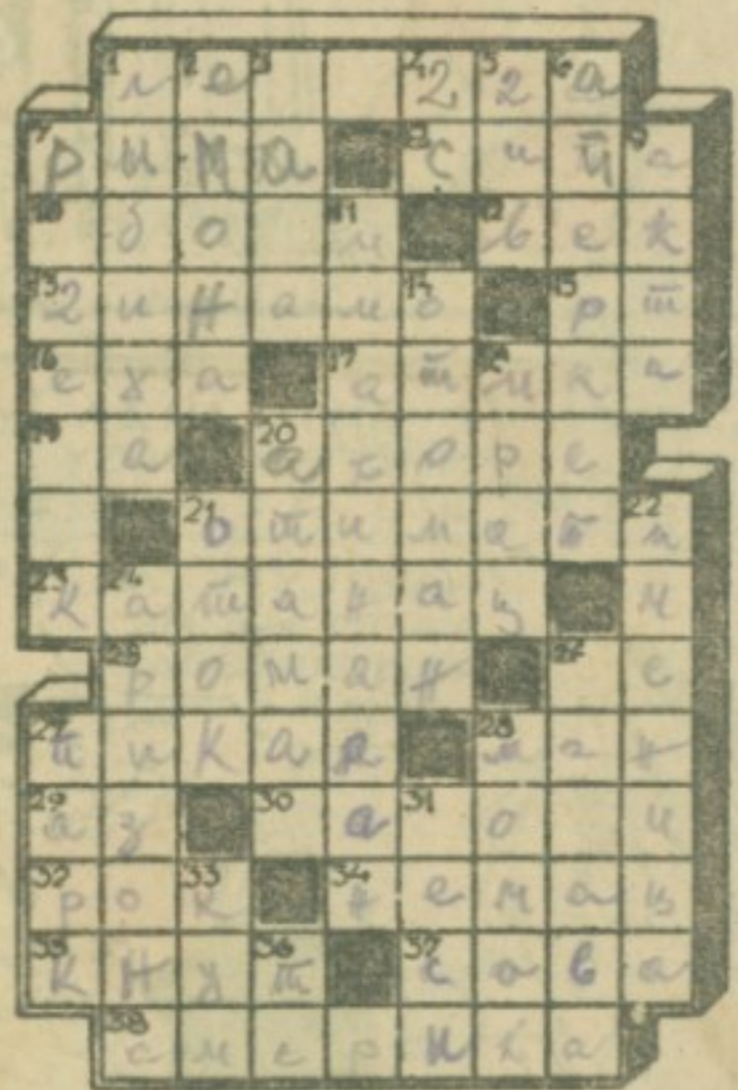
Кад је новембра 1912 године закључено примирје, веровало се да ће ускоро доћи и до мира. У позадини је све било у ишчекивању. Мештанци су се били сасвим распонајасали. Ишли су кул је ко хтео.

У близини једног дела наших артиљеријских јединица налазио се некакав чифлук у коме су становници оближњег села Есетли чували своја стада. Чобани су гоњили овце свуда по брдским испашама. Час би се овце забелеле на нашим предњим пешачким положајима, час код резерве, час код батерија. Војници су у томе гас-

Водорашно:

- 1) скаска; 7) слик; 8) морска животиња; 10) место у Италији; 12) сто година; 13) загревачко спорско друштво; 15) географски појам; 16) сова; 17) полуострво; у

- жшња; 32) термин; 34) ставовник једне европске земље; 35) име норвешког књижевника; 37) пана река; 38) један континент.

Усправно:

- 1) држава у Африци; 2) старо име Љубљине; 3) свецано; 4) ипшанија нашег средњевековног владара; 5) рин; 6) ударак у боксу; 7) двојничке опреме; 9) авиациони списи; 11) нестваран; 14) дрвак, софа; 18) ставовник једне европске државе; 20) мовачин старина; 21) острво; 22) врста речи; 24) држава у Северној Америци; 26) средњевековна држава; 27) позумљен простор у градовима; 28) мешања; 31) град у САД; 33) сведок при венчању; 36) слово латинице.

РЕШЕЊЕ УКРИШЕНИХ РЕЧИ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водорашно:

- 1) рин; 4) гас; 7) самар; 9) малер; 11) ал; 12) кадар; 14) Ра; 15) рин; 17) дол; 18) шут; 19) оптичар; 22) лич; 23) Мок; 24) Јасеновац; 27) шав; 28) вез; 29) Лир; 31) ав; 32) асиса; 34) м; 35) поноћ; 37) калем; 38) Рас; 40) рит.

Усправно:

- 1) радно; 2) ам; 3) мак; 4) гар; 5) ах; 6) серум; 7) Сар; 8) Ради-чешти; 9) мали мозак; 10) рат; 13) дом; 16) силак; 18) шакал; 20) Тис; 21) зев; 24) јавор; 25) нос; 26) црмет; 27) шап; 28) Рим; 32) лос; 33) цар; 36) на; 38) ли.

Зивљаји
**БИМА
И БУМА**

